

і нездатні проводити самостійну інформаційну політику, а журналісти та експерти повторюють наративи можновладців.

Російська пропаганда (як і раніше антизахідна пропаганда Радянського Союзу) в арабському світі ведеться десятиліттями. Росія до сих пір для багатьох арабів – це Радянський Союз.

Російські, а вслід за ними і арабські ЗМІ успішно грають на проблемах, пов'язаних з арабським світом (колоніальне минуле арабських країн, арабо-ізраїльські конфлікти, війни в Афганістані, Лівії, Іраку та Сирії) та впливають на масову свідомість.

Натомість український погляд практично не представлений в арабському світі. Виходячи з цього, необхідні додаткові зусилля державних інституцій, ЗМІ, громадських організацій, політиків та експертів.

Сизоненко Н. М.,

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін,

Полтавський державний аграрний університет

**ЛІНГВАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ ГРУПИ
РОСІЯНИ ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022р.
(НА МАТЕРІАЛІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ
«УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»)**

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну – подія, яка, окрім політиків, представників державної влади та ЗМІ, звичайних громадян, викликає зацікавлення і в лінгвістів, оскільки в дискурсі фіксуються образи мовної свідомості, значущі для носіїв мови. Тому набувають актуальності дослідження, предметом вивчення яких є мовні засоби репрезентації найменування концепту ВІЙНА [4], особливості формування мовного образу

РОСІЇ як держави-агресорки в дискурсі ЗМІ періоду російсько-української війни [1], структура лексико-семантичної групи ВОЇНИ [3], структурно-семантична природа неолексем в мовотворчості українського народу періоду російсько-української війни 2022 р. [2] та ін.

Мета нашої розвідки – визначити лінгвальну репрезентацію лексико-семантичної групи (ЛСГ) РОСІЯНИ періоду російсько-української війни 2022 р. у ЗМІ. Матеріал дослідження – 46 статей рубрики «Політика» українського інтернет-видання «Український тиждень» [6].

У дослідженні О. Кирилюк з'ясовано, що лексико-семантичне поле ВІЙНА в дискурсі інформаційної війни періоду 2014 – липня 2022 рр. представлене мікрополями НАЗВА КОНФЛІКТУ, ВОРОГ, ЗАХИСНИК. Своєю чергою мікрополе ВОРОГ утворюють лексико-семантичні групи КРАЇНА-ВОРОГ, ВОРОЖІ ВІЙСЬКА, ВОРОЖЕ СУСПІЛЬСТВО, ВОРОЖІ ЗМІ [3], які варто доповнити ЛСГ РОСІЯНИ: «Після повномасштабного вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року політичний дискурс засвідчує розширення семантики концепту військового ворога з чіткою конкретизацією – росія та росіяни – як реальні вороги, що беруть участь у воєнних діях проти нашої країни» [1, с. 30].

Далі наводимо узагальнені результати лінгвальної репрезентації ЛСГ РОСІЯНИ в статтях рубрики «Політика» інтернет-видання «Український тиждень»:

росіяни – експресивно нейтральна лексема на позначення найменування народу, який становить основне населення російській федерації, представники цього народу; як семантичні еквіваленти до лексеми **росіяни** журналісти використовують **російський народ** і **російське суспільство** в значенні усіх жителів росії;

російські голови – метонімія, побудована на заміщенні назви когнітивного процесу вказівкою на частину тіла людини представника рф: «Гасло «На Берлін» глибоко сидить в **російських головах**» [6: <https://tyzhden.ua/ukraina-i-nato-v-odnomu-chovni/>];

громадяни РФ – словосполучення, ужите для актуалізації юридичного контексту повідомлення, чіткого окреслення суб'єктів воєнного конфлікту. Громадянин – «особа, що належить до постійного населення якої-небудь держави, користується її правами і виконує обов'язки, встановлені законами цієї держави» [5, с. 175], а отже, юридична відповідальність за вчинені росією злочини проти України покладається на кожного громадянина рф. В іншому контексті автор публікації конкретизує суб'єктів збройного конфлікту відносно держави – **громадяни держави-агресора;**

народи – експресивно нейтральна лексема на позначення багатонаціонального населення російської федерації;

імперський народ – словосполучення, яке відображає сутність політики росії, її форму державного правління, несумісну із правовим устроєм та громадянським суспільством;

москвичі, якути, карели, черкеси, чеченці – назви етнічних спільнот, які населяють рф і вирізняються з-поміж інших народів особливостями етнічного походження та ментальними ознаками. Серед найменувань народів як алогізм виокремлюється назва на позначення жителів населеного пункту – **москвичі**. У наведеному вище контексті цей алогізм не є порушенням логічних зв'язків з огляду на наслідки накладання на денотативне значення лексеми **москвичі** (жителі населеного пункту) конотативного (додаткового), зафіксованого в сучасному політичному та медійному дискурсах: москвичі як окрема привілейована каста, яка, подібно до етнічних спільнот, має ознаки інакшості на рівні походження, мови, культури, загалом менталітету;

сибіряки – лексема, що в лексикографічних джерелах вживається на позначення мешканців Сибіру або тих, хто звідти родом. Проте у сучасному політичному дискурсі (наведемо принаймні такий факт: ініціативні групи під час проведення «Форуму ПостРосії» заявили про відокремлення від рф 5 російських регіонів – Кенігсберга, Ингрії, Уралу, Сибіру та Кубані) лексема **сибіряки** набуває нових конотацій: мешканці Сибіру як територіально

відокремленого суб'єкта, суверенної держави. *«Плюс є ще питання не національного, а територіального самовизначення. <...> І я можу сказати, що земляцькі настрої у Сибіру дуже сильні. Вони не національні, але відчуття **сибіряків**, що їх перетворили на колонію, є дуже вираженим»* [б: <https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypnyyt-svoie-isnuvannia-iaak-derzhava/>];

болото, інертна маса – негативно забарвлені лексеми на позначення росіян, які не мають чіткої громадянської і політичної позиції: *«Але величезна кількість населення посередині – це **болото**. Хтось тяжіє до підтримки війни, хтось – навпаки, але вони навряд чи будуть боротись за свої погляди. Це **інертна маса**, котра ні за яких обставин у жодних революційних подіях участі не братиме»* [б: <https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypnyyt-svoie-isnuvannia-iaak-derzhava/>];

хороші росіяни, «хорошие русские», росіяни-жертви путінського режиму – ідеологеми – універсальні когнітивні одиниці, які характеризують політичну ситуацію як категорію динамічну. Наведені вище ідеологеми сформовані меседжами російської пропаганди про «ліберальну» частину росіян, які нібито не є ворогами для України і не можуть нічого змінити в росії. Проте згодом «пошук» українцями **хороших росіян** змінився на заперечення їхнього існування. *«Втім, дехто – зокрема, у наших політичних колах – ще мріє про те, як Україна надаватиме прихисток **росіянам-жертвам путінського режиму**»* [б: <https://tyzhden.ua/holi-koroli-rosijskoho-liberalizmu/>];

москалі – етнонім, зневажлива назва на позначення росіян-окупантів;

адепти «русского мира» – ідеологема, ґрунтована на сповідуванні російського патріотизму, просуванні російської державницької ідеології: *«Тут треба зауважити, що Арестовича не можна зарахувати до **адептів «русского мира»** у тому вигляді, у якому це явище наразі існує»* [б: <https://tyzhden.ua/iakuj-politychnyj-naratyv-prosuvaie-arestovych-i-chomu-tse-ne-varto-ihnoruvaty/>];

російська влада – експресивно нейтральне словосполучення на позначення осіб, які здійснюють управлінську діяльність у росії, уряд;

союз чекістів та олігархів – ідеологема на позначення відмітних особливостей функціонування російської влади і способах керування режиму путіна: «*А коли прийшов путін, це стала влада союзу чекістів та олігархів*» [6: <https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypunyt-svoie-isnuvannia-iak-derzhava/>];

російська еліта – словосполучення, денотативне значення якого формується навколо лексеми **еліта** – люди, «... що виділяються серед інших своїм суспільним становищем, розумом, здібностями і т. ін.» [5, с. 474]. Проте в політичному дискурсі словосполучення **російська еліта** набуло негативного відтінку: представники панівних класів росії, які виконують управлінські функції в різних сферах життя суспільства, із претензією на обраність, «елітаризм»;

російські олігархи = гаманці путінської мафії – словосполучення на позначення бізнесменів, які стрімко почали багатіти після розпаду СРСР і нині мають суттєвий вплив на політичну систему рф, зокрема й щодо питань зовнішньої політики. Наприклад: «*А чи є суб'єктом російські олігархи? Є уявлення, що це просто гаманці путінської мафії, які нічого не вирішують*» [6: <https://tyzhden.ua/illia-ponomarov-rosijska-federatsiia-prypunyt-svoie-isnuvannia-iak-derzhava/>].

Отже, образи мовної свідомості мають лінгвальну фіксацію в текстах ЗМІ. ЛСГ РОСІЯНИ утворюють експресивно нейтральні лексеми (*росіяни, народ, народи* (з подальшою конкретизацією їхніх назв), *російська влада, громадяни рф*), лексеми з негативною конотацією (*москалі, болото, інертна маса, російська еліта*), ідеологеми (*хороші росіяни, росіяни-жертви путінського режиму, адепти «русского мира», союз чекістів та олігархів*). В аналітичних матеріалах журналістів зафіксовано також лексеми, що набули додаткової конотації (*сибіряки, москвичі*).

Список використаної літератури

1. Булик-Верхола С. З. Мовний образ Росії як ворога (на матеріалі ЗМІ періоду російсько-української війни). *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 23. Т. 1. С. 29–33. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/23/part_1/23-1_2022.pdf#page=29 (дата звернення: 11.02.2023).
2. Гриценко Світлана. Мовні інновації російсько-української війни 2022 р. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2022. № 2(32). С. 9–13. <https://philology-journal.com/index.php/journal/article/view/103/87> (дата звернення: 11.02.2023).
3. Кирилюк О. Л. Змістове наповнення лексико-семантичної групи «воїни» в дискурсі російсько-української війни. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2022. № 2. С. 23–32. URL: <http://www.vegsgoldenretrievers.com/index.php/humanities/article/view/347/331> (дата звернення: 11.02.2023).
4. Сизоненко Н. М. Вербальні репрезентанти концепту ВІЙНА (на матеріалі статей інтернет-видання «Українська правда»). *Соціально-гуманітарні проблеми XXI століття: актуальність, багатополарність, перспективи розвитку: матеріали I науково-практичної конференції (м. Полтава, 29 листопада 2022 року)*. Полтава : Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» : Полтава, 2022. С. 184–190. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/13575> (дата звернення: 11.02.2023).
5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 2. 550 с.
6. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/category/statti/polityka/> (дата звернення: 11.02.2023).